

KULTURMILJÖ
HALLAND

Brunnsbacka sågkvarn

Byte lilla vattenhjulet mm

Dennis Axelsson

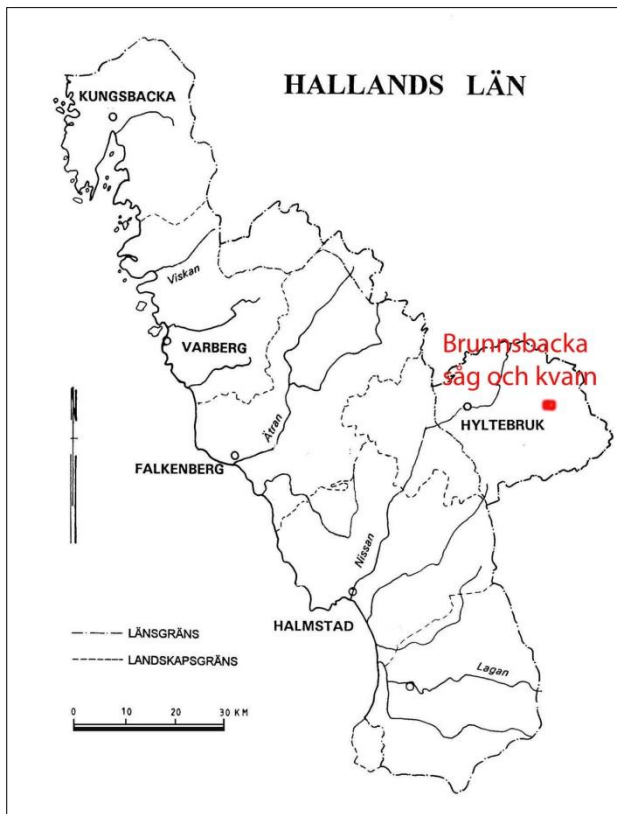
ANTIKVARISK MEDVERKAN - RAPPORT

Brunnsbacka sågkvarn, Hylte

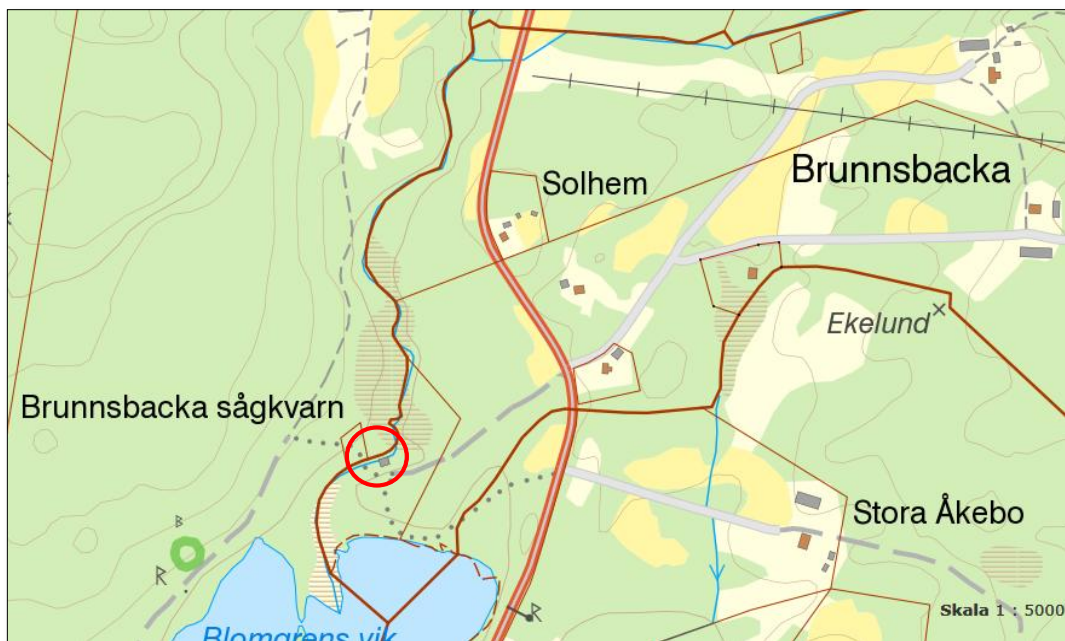
2013:40

OMSLAG Brunnbacka sågkvarn, november 2013
FOTO Dennis Axelsson
TEXT Dennis Axelsson
DIARIENUMMER 2012-94

Objekt:	Brunnsbacka sågkvarn, Södra Unnaryd
Beställare:	Stiftelsen Brunnsbacka sågkvarn
Byggtreprenör:	Sten Nilsson, Snickarnilsson
Antikvarie:	Dennis Axelsson, Kulturmiljö Halland

Karta: © Lantmäteriet 2013

Innehåll

Inledning	7
Historik och beskrivning	7
Utförda arbeten	7

Inledning

Brunnsbacka sågkvarn iordningsställdes 1983-84 med hjälp av medel från Riksantikvarieämbetet. I samband med detta bildades en stiftelse som idag förvaltar sågkvarnen och håller den tillgänglig för allmänheten. Anläggningen har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och är sedan 2003 byggnadsminne.

Brunnsbacka sågkvarn är belägen i ett utsatt läge och har mer eller mindre kontinuerligt genomgått renoverings- och underhållsarbeten sedan stiftelsen bildades. Vid föreliggande renovering erhöles bidrag för förvaltning av värdefulla kulturmiljöer ifrån Länsstyrelsen och Kulturmiljö Halland utsågs i samband med det till antikvarisk medverkande. Följande rapport syftar i första hand till att beskriva och dokumentera de arbeten som utförts.

Historik och beskrivning

Brunnsbacka sågkvarn ligger några kilometer norr om samhället Unnaryd i Hylte kommun. I en glänta i skogen ligger anläggningen intill Krokån som mynnar i Kroksjön en liten bit söder ut. Brunnsbacka sågkvarn är en så kallad hjulkvarn där ett vattenhjul via en horisontell axel överför kraft till kvarnstenarna. I kvarnen finns även en såg och stickhyvel vilka även de drivs med vattenkraft. Troligen är anläggningens äldsta delar uppförda under 1700-talet. Den nuvarande utformningen härrör främst från en större renovering på 1870-talet.

Mer om sågkvarnens historia går bland annat att läsa i särtryck ur *S. Unnaryd-Jälluntofta Fornminnes och Hembygdsförenings årsskrift årgång 1964 och 1984*.

Utförda arbeten

Arbetena har bestått av:

- Nybyggnation av det lilla vattenhjulet inklusive axel samt uppsättning och injustering.
- Nya upplag och injustering av lagerstenarna till stora vattenhjulen.
- Komplettering av väderskydd över stora vattenhjulet.

Det nytillverkade lilla vattenhjulet.

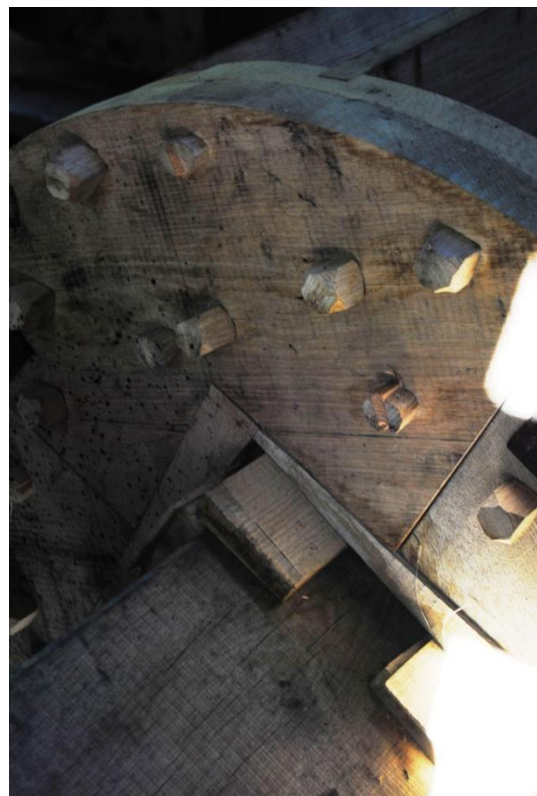
Det lilla vattenhjulet som satt på plats före denna renovering var i fur men det nya vattenhjulet gjordes i ek efter befintlig modell. Anledningen är att ek är mer hållbart under rådande förhållanden och att det dessutom är mycket möjligt att det ursprungligen var av ek.

Den nya axeln är också gjord i ek. De smidda ringarna är påvärmade och satt innan på den tidigare axeln.

Lagerstenar och upplag justerades i samband med monteringen.

Ny axel med äldre smidda ringar.

Vattenhjulets ena sida med plugg i ek.

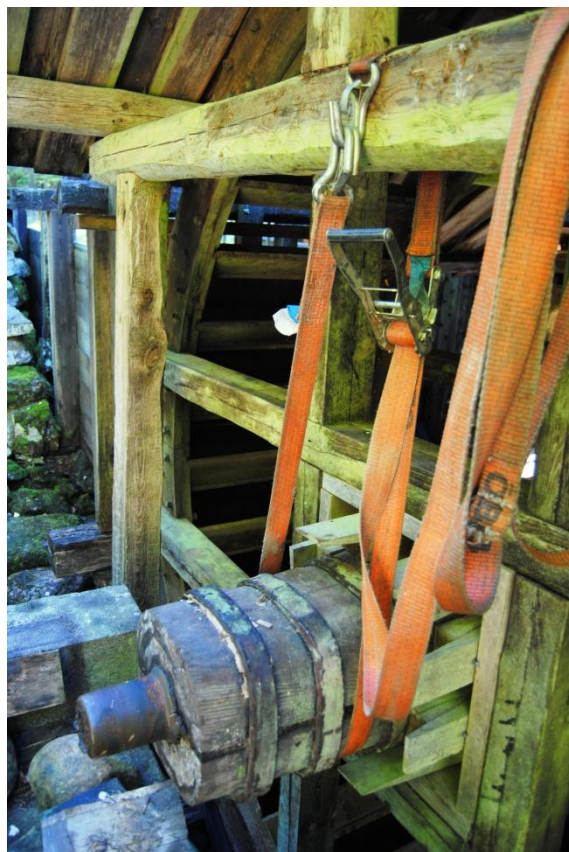
Vevstången som överför kraften från vattenhjulet har också bytts ut mot en ny i fur.

Ny vevstång.

Det befintliga upplaget borttaget.

Axeln tillfälligt upphängd.

Det stora vattenhjulet under renoveringen.

Det befintliga upplaget till det stora vattenhjulet har tagits bort och ett nytt upplag har tillverkats. Lagerstenen justerades sedan in.

Väderskyddet över vattenhjulet kompletterades för att också skydda upplaget (ännu ej utfört på bilden till vänster).

Upplag under tillverkning.

Ena lagerstenen.

Nytt upplag av ek till stora vattenhjulet tillverkades på plats och lagerstenarna passades in.

Det gamla upplaget.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se